

О. О. Чорна, кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародної економіки Академії митної
служби України
А. М. Сокирко, студентка Академії митної служби
України

ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС

Проведено аналіз даних зовнішньоторговельного обороту України з країнами – членами Євросоюзу. Висвітлено проблеми співробітництва України з країнами ЄС. Акцентовано увагу на повне використання потенційних можливостей України.

Проведён анализ данных внешнеэкономического оборота Украины со странами – членами Евросоюза. Отражены проблемы сотрудничества Украины со странами ЕС. Акцентировано внимание на полное использование потенциальных возможностей Украины.

The analysis of the data of the external economic turn of Ukraine with European Union member countries is carried out. Problems of cooperation of Ukraine with the EU countries are reflected. The attention to full use of potential possibilities of Ukraine is focused.

Ключові слова. Торговельно-економічне співробітництво, Європейський Союз, економічна глобалізація.

Вступ. Реалізація курсу на європейську інтеграцію як зовнішньополітичного пріоритету держави значною мірою залежить від стану розвитку економічних відносин України з країнами – членами ЄС. У сучасному світовому господарстві Європейський Союз посідає провідні позиції. ЄС – найбільший ринок світу із сукупним населенням 500 млн осіб та з ВВП \$18,4 трлн, на його частку припадає 41,4 % світового товарного експорту та 39,8 % імпорту. Внутрішній ринок Євросоюзу є наріжним каменем європейського проекту, а угода про глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною і ЄС – одне з найамбітніших починань.

Постановка завдання. Процес економічної глобалізації водночас виявив нові або значно загострив старі суперечності світової економіки, проявив як позитивний, так і негативний ефект синергійного впливу світової економіки. Посткризове зростання в ЄС та в Україні відбувається повільно й нестабільно, що позначилось на динаміці економічних відносин. Серед проблем України та Євросоюзу у 2010 р. треба відзначити введення квот на експорт зерна, якому передували тривалі проблеми в портах з експортом за відсутності формальних обмежень [1]. З огляду на це потрібно розглянути формування підґрунтя країнами для *поглиблення економічної інтеграції в майбутньому.*

Результати дослідження. Аналіз даних зовнішньоторговельного обороту України з країнами – членами Євросоюзу показує, що за останні 15 років зовнішньоторговельний оборот зріс більше ніж у 4 рази (табл. 1).

У плані торговельних відносин у 2010 р. спостерігалось поступове відновлення торгівлі товарами з ЄС-27, хоча вартісні обсяги торгівлі залишались нижчими за показники, досягнуті перед кризою 2008 р. (рис. 1).

© О. О. Чорна, А. М. Сокирко, 2011

Таблиця 1

Основні показники зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС [2]

Рік	Експорт, млн дол. США	Темп зростання експорту, %	Імпорт, млн дол. США	Темп зростання імпорту, %	Сальдо	ЗТО
1996	3313,9	–	4492,2	–	–1178,3	7806,1
1997	3483,2	105,1	5247,1	116,8	–1763,9	8730,3
1998	3855,5	110,7	4829,5	92	–974	8685
1999	3647,4	94,6	3452,5	71,5	194,9	7099,9
2000	4561,1	125,1	4039,3	117	521,8	8600,4
2001	5506,3	120,7	4748,1	117,5	758,2	10254,4
2002	6376,2	115,8	5505,4	115,9	870,8	11881,6
2003	8685,4	136,2	7864,5	142,9	820,9	16549,9
2004	11009,6	126,8	9547,4	121,4	1462,2	20557
2005	10233,4	92,9	12191,9	127,7	–1958,5	22425,3

2006	12087,9	118,1	16194,6	132,8	-4106,7	28282,5
2007	13916,4	115,1	22218,7	137,2	-8302,3	36135,1
2008	18129,5	130,3	28868,4	129,9	-10738,9	46997,9
2009	9499,3	52,4	15392,7	53,3	-5893,4	24892
2010	13061,6	137,5	19099,5	124,1	-6037,92	32161,12

Темпи відновлення експорту товарів до ЄС в середньому перевищували темпи відновлення імпорту, хоча це відновлення й розпочалось пізніше (рис. 2.) Зміни в товарній структурі торгівлі показують, які саме категорії продукції відповідальні за швидше відновлення темпів приросту експорту порівняно з імпортом. В експорті ситуація очевидна. Порівняно з попереднім роком, у 2010 р. в ЄС спостерігалось зростання попиту на товари промислового виробництва з України, в першу чергу на метал і вироби з нього. За результатами січня – серпня вартісні обсяги експорту товарів промислового виробництва зросли на 68,3 %, що призвело до відновлення частки товарів промислового виробництва в загальній структурі експорту в ЄС до передкризового рівня (табл. 2). Також спостерігалось стрімке зростання експорту нехарчової сировини, як-от насіння рапсу, що стимулюється розвитком біоенергетики в Євросоюзі.

Водночас нетарифні обмеження на експорт зерна зумовили продовження падіння обсягів експорту в категорії “Харчові продукти та живі тварини”, який за результатами 2010 р. впав на 39,0 %.

В імпорті головним фактором гальмування стало повільне відновлення внутрішнього попиту в країні. За даними Держкомстату України, реальні кінцеві споживчі витрати зросли на 0,4 % стосовно попереднього в першому кварталі 2010 р. і на 3,4 % у другому, тоді як валове нагромадження основного капіталу продовжувало падати в реальному вимірі протягом першого півріччя. Збільшення імпорту машин та обладнання – найбільшої

категорії товарного імпорту з ЄС – становило всього 24,3 % у вимірі рік до року, а його падіння за 2009 р. дорівнювало 62,4 %. Як результат, частка машин та обладнання у структурі імпорту з ЄС залишилася значно меншою порівняно з передкризовим роком (табл. 3).

млрд євро

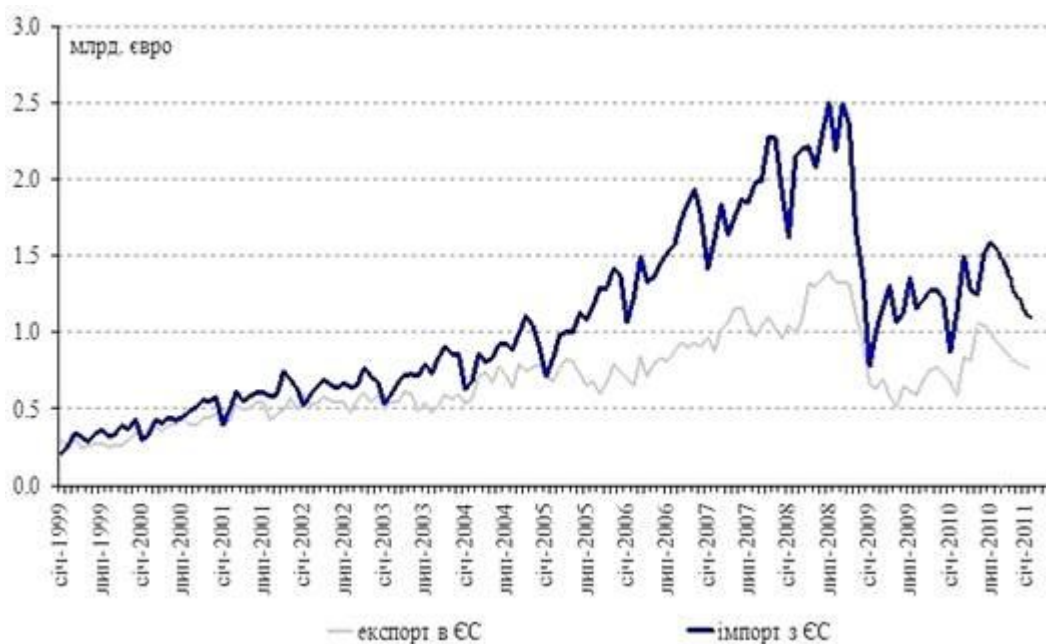

Рис. 1. Вартісні обсяги торгівлі товарами між Україною та ЄС-27 [2]

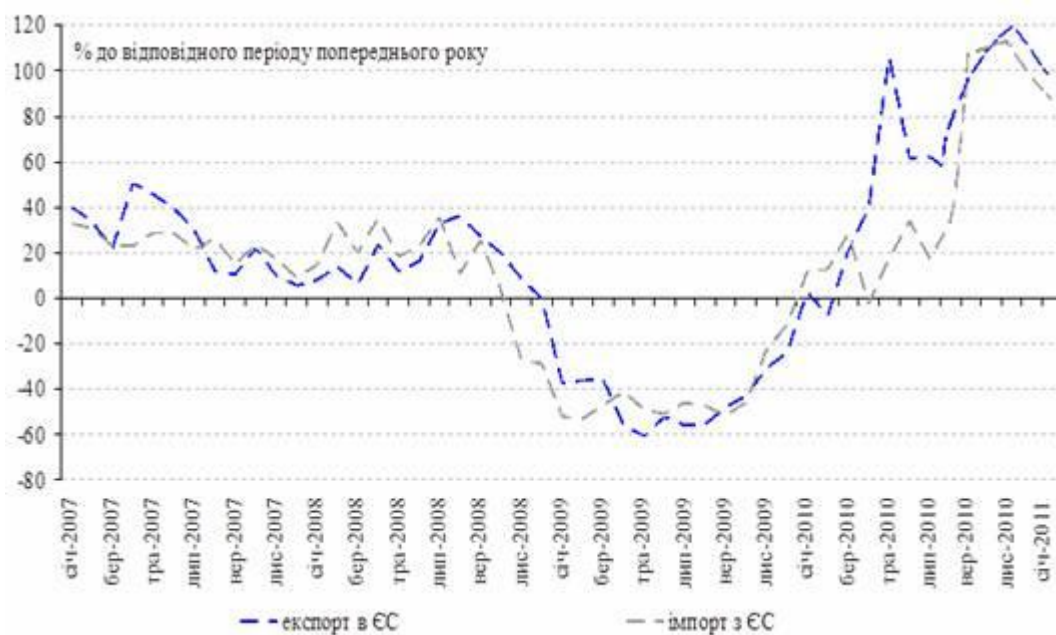

Рис. 2. Динаміка експорту та імпорту товарів між Україною та ЄС-27

Примітка: розраховано на основі вартісних показників, виражених у євро. Джерело: Євростат [2].

Таблиця 2

Експорт України до країн ЄС-27 за основними товарними категоріями

Товарна категорія	Структура, % від загального *			Темп приросту/падіння, % рік до року *		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Харчові продукти та живі тварини	5,7	8,1	3,5	165,2	-28,9	-39,0
Напої та тютюнові вироби	0,2	0,3	0,2	21,1	3,9	-7,9
Нехарчова сировина, за винятком палива	12,9	18,7	19,9	13,2	-27,0	49,4
Мінеральне паливо, паливно-мастильні матеріали	20,2	12,0	12,8	84,6	-70,1	50,2
Масла тваринного і рослинного походження, жир та віск	3,0	4,9	5,2	2,1	-16,6	48,1
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	6,2	5,6	4,1	3,3	-54,7	2,5
Товари промислового виробництва, в основному класифіковані за матеріалами (вкл. метали)	35,8	28,3	34,0	10,4	-60,2	68,3
Машини і транспортне обладнання	9,5	12,3	11,3	36,4	-34,9	28,4
Змішані промислові статті	4,2	6,5	4,7	-3,9	-22,1	1,5

* Розраховано на основі вартісних показників, виражених у євро. Джерело: Євростат [2].

Таблиця 3

Імпорт України з країн ЄС-27 за основними товарними категоріями

Товарна категорія	Структура, % від загального *			Темп приросту/падіння, % рік до року *		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Харчові продукти та живі тварини	4,8	7,4	7,0	54,8	-20,5	12,4
Напої та тютюнові вироби	0,7	0,8	1,1	5,5	-37,9	64,2
Нехарчова сировина, за винятком палива	1,8	2,1	2,2	30,7	-39,1	29,2
Мінеральне паливо, паливно-мастильні	5,7	3,9	5,3	123,8	-64,6	60,6

Товарна категорія	Структура, % від загального *			Темп приросту/падіння, % рік до року *		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
матеріали						
Масла тваринного і рослинного походження, жир та віск	0,2	0,4	0,2	135,0	10,1	-28,8
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	14,1	19,3	19,9	18,3	-28,8	23,2
Товари промислового виробництва, в основному класифіковані за матеріалами (вкл. метали)	15,5	17,3	18,0	14,0	-41,8	23,9
Машини і транспортне обладнання	44,3	32,1	33,5	20,3	-62,4	24,3
Змішані промислові статті	10,7	14,4	10,8	20,2	-30,3	-10,8

* Розраховано на основі вартісних показників, виражених у євро.

Джерело: Євростат [2].

Відновлення зростання світових цін на нафту зумовило високі темпи приросту вартісних обсягів імпорту товарів категорії “Мінеральне паливо і паливно-мастильні матеріали”.

У 2010 р. продовжилась тенденція до поступового зменшення ролі ЄС як партнера України у торгівлі товарами (рис. 3). За результатами 2010 р. частка торгівлі з країнами ЄС у загальному товарообігу України становила 28 %, тоді як максимальне значення було досягнуто у 2003 р., коли цей показник дорівнював 36 %. Товарообіг з нещодавно створеним Митним союзом Росії, Білорусі та Казахстану становив 37,4 %. Водночас потрібно підкреслити, що значення ЄС у товарній торгівлі України впало також у порівнянні з торгівлею з Росією, в першу чергу за рахунок стрімкого зростання експорту і ще більшою мірою імпорту з останньої (табл. 4).

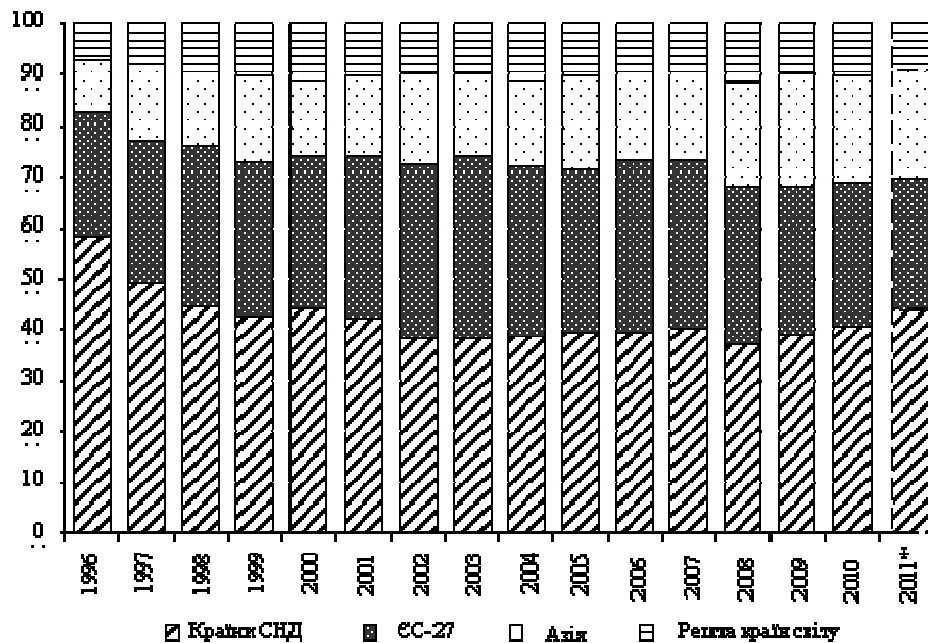

Рис. 3. Структура товарообігу України з країнами світу 1996–2011 рр.

* Прогнозована структура товарообігу України в 2011 р.,

розрахована на основі даних першого кварталу 2011 р.

Джерело: Держкомстат України [3].

Таблиця 4

Роль ЄС-27 як партнера України в торгівлі товарами, % від загального

Партнери	Експорт товарів		Імпорт товарів		Товарообіг	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
ЄС-27	23,3	24,8	34,2	31,6	29,1	28,4
Митний союз Росії, Білорусі та	28,0	32,3	35,5	41,8	32,0	37,4

Казахстану						
у тому числі: Росія	20,7	26,2	26,1	36,4	23,6	31,7

Джерело: Держкомстат України [3].

Торгівля послугами. У 2010 р. торгівля послугами з ЄС скорочувалась порівняно з попереднім роком, тоді як торгівля з країнами СНД, зокрема з Росією, – зростала. Отже, як і у випадку торгівлі товарами, у 2010 р. ЄС втратив своє лідерство як найбільший партнер України в торгівлі послугами. Протягом 2010 р. на торгівлю послугами з країнами Євросоюзу припадало 34,5 % загальної торгівлі послугами, тоді як на Російську Федерацію – 36,9, а на новостворений Митний союз Росії, Білорусі та Казахстану – 38,7 % (табл. 5). Водночас ЄС-27 залишився найбільшим постачальником послуг в Україну, надаючи більше половини всіх послуг, які імпортуються.

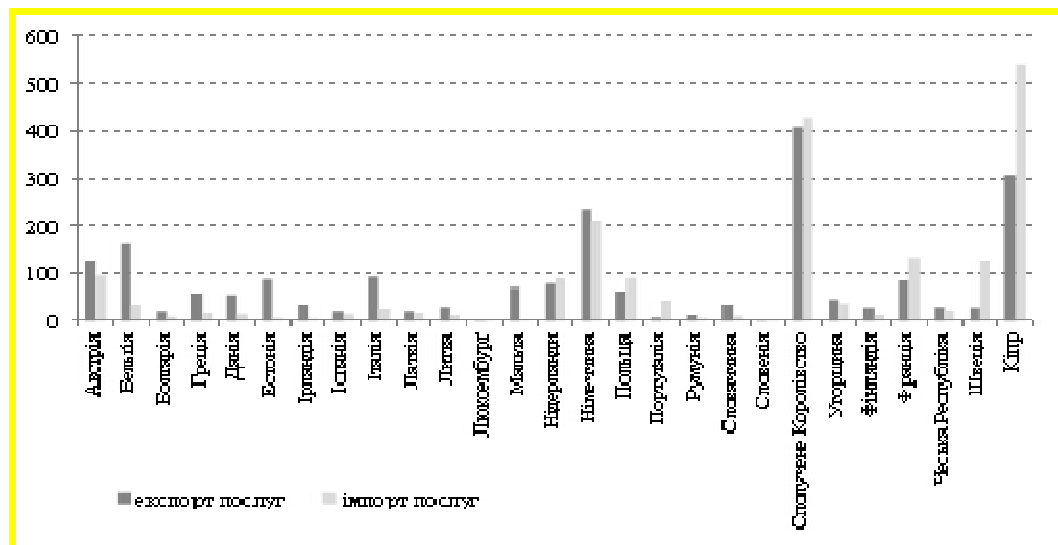
Таблиця 5

Роль ЄС-27 як партнера України у торгівлі послугами, % від загального

Партнери	Експорт послуг		Імпорт послуг		Обіг послуг	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
ЄС-27	32,0	26,5	57,5	52,9	41,2	34,5
Митний союз Росії, Білорусі та Казахстану	36,9	47,8	14,1	17,7	28,7	38,7
у тому числі: Росія	34,9	45,9	12,7	16,0	26,9	36,9

Джерело: Держкомстат України [3].

Як і в експорті, так і в імпорті послуг основними країнами-партнерами для України залишилися Сполучене Королівство, Кіпр та Німеччина, на які припадало 44,1 % експорту та 58,5 % імпорту з країн ЄС-27 (рис. 4).

Джерело: Держкомстат України [3].

Рис. 4. Українська торгівля послугами з країнами ЄС-27 у 2010 р.

Висновки. Аналіз динаміки, обсягів, структури та географії зовнішньоторговельних відносин із країнами ЄС свідчить про недостатнє використання потенційних можливостей України, зокрема фундаментальних переваг її території, експортного потенціалу, системи господарської діяльності. Українські товари, аналогічні європейським, не в змозі закріпитися на ринку Євросоюзу через протекціонізм та антидемпінгову політику, що проводиться в європейських державах, а також через низьку конкурентоспроможність вітчизняних товарів. Виходом із такої ситуації буде поступовий перехід на модель інноваційного розвитку, що ґрунтується на раціональному використанні інтелектуального та науково-технічного потенціалів [4, 238].

Література

1. Стан антидемпінгових заходів в рамках ЄС: Міністерство економіки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua
2. Товарообіг: Україна – ЄС: Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>

3. Товаробіг України з країнами світу: Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Україна у процесах міжнародної інтеграції / за ред. В. Р. Сіденка. – Х. : Форт, 2005. – 280 с.